

עקב ב

אין מצוה, און דער לשון „כל המצוה“ מיינט, אז מ'דארף טאן די גאנצע מצוה: (און ניט אַ מקצת פון אַ מצוה).

כד דייקת אבער, קען מען ניט זאגן אז רש"י איז אויסן צו באווארענען אט די קשיא, ווייל⁶ דער זעלבער לשון — „כל המצוה“ — שטייט שוין פריער אין חומש⁷, און רש"י שטעלט זיך דארט ניט אפ⁸ אויף דעם; מוז מען זאגן, אז דאס איז (ביי רש"י) קיין קשיא ניט⁹, ווייל אויך „כל המצוה“ קען (לויט רש"י) מיינען — אַלע מצות¹⁰.

וא"כ הדרא קושיין לדוכתא: וועלכע שוועריקייט איז דא אין „כל המצוה“ וואס שטייט אין אונזער פרשה, וואס

א. אין פסוק¹ „כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות וגו'“ שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „כל המצוה“ און איז מפרש: כפשוטו, ומדרש אגדה² אם התחלת במצוה גמור אותה וכו' (כדלקמן סעיף ב).

וואס איז שווער אין דעם ערשטן פירוש — „כפשוטו“ — וואס צוליב דעם דארף רש"י בריינגען א צווייטן פירוש, און דערצו נאך פון „מדרש אגדה“?

זיינען מפרשים³ מסביר, אז אין פסוק איז שווער דער לשון „כל המצוה“, וואס „מצוה“ איז א לשון יחיד — אין מצוה, און די משמעות פון „כל“ איז — אַלע מצות.

דארף מען זאגן, אז דער טייטש אין „כל (המצוה)“ דא איז (ניט „אַלע מצות“, נאר) „יעדע מצוה“. עס בלייבט אבער ניט פארשטאנדיק: לפי האט געדארפט שטיין „כל מצוה“ (אן אַ ה"א)⁴ — ניט „כל המצוה“?

דעריבער זאגט רש"י — „כפשוטו, ומדרש אגדה וכו'“: ניט קוקנדיק אויף די שוועריקייט אין ערשטן פירוש, „כפשוטו“, איז דאך דאס דער פירוש ראשון ועיקרי (אין פשוטו של מקרא); אבער כדי צו פארענטפערן די שאלה הנ"ל, בריינגט רש"י א צווייטן פירוש (פון מדרש אגדה) — „אם התחלת במצוה גמור אותה“ — וואס לויט דעם פירוש רעדט טאקע דער פסוק וועגן

(5) בבאר מים חיים ושפיח — שהוא מלשון כלה, ויכל, לגמרה. וכן משמע מדבר פ"ח, ד: למי שממציא אותן מנין שנאמר כל המצוה מהו כל המצוה עד שתכלה כל המצות. ראה מתיב שם (ובדברים רבה ירושלים תשכ"ד. עד שתכלה כל המצוה). אבל רש"י לא מוציא תיבת „כל“ ממשמעותה, ובפשטות פירוש „כל המצוה“ היינו שיעשה כולה. וכ"מ מתחומא שם. הוי גומר את כולה. וראה בחי כאן: ובמדרש אלה הדברים רבה כל המצוה כלה מצוה עד שתכלה כל המצוה ובאור זה בר ועוד דרשו בר — ע"ד ל' רש"י שלפנינו.

(6) ומיש בגויא כאן. ואין לומר דלכך כתב המצוה דקאי על כל התורה כולה כי לא שייך בר היום דלא נצטוו באותו יום בכל התורה — ראה לקמן בפנים ס"ד.

(7) ואתחנן ה, כח, ו, כה.

(8) וכן לקמן עקב יא, ח. כב. ראה טו, ה. שופטים יט, ט. תב, כא, א (וראה גם וילך לא, ה). ואולי יש לחלק דברוב מהנ"ל (לבד דעקב יא, ח. ותבוא שם) נאמר „המצוה הזאת“.

(9) ולהעיר מפרשי יוצא לא, יג, דרך המקראות לדבר כן.

(10) בראים: ששם מצוה הוא שם המין וכאילו אמר כל המצות. וראה דבק טוב.

(1) פרשתנו ח, א.

(2) תנחומא עה"פ ו (בשינוי לשון).

(3) ראה רע"ב, גריא ומשכיל לדוד. ועוד.

(4) ע"ד — לפני זה: כל חולי (ו, טו).

(ד) וואס איז דער לשון „אלא לפי שלא הספיק לגומרה“¹⁷ — רש"י וויל דאך (בעיקר) אַרויסבריינגען אז „נק' ע"ש גומרה“, איז מאי נפק"מ פארוואס משה האט די מצוה ניט גומר געווען?

וויבאלד ער איז מוסיף די ווערטער „לא הספיק כו'“ איז משמע אז דא איז נוגע דער אופן וואס דער ניט גומרה איז געווען — באזונס „לא הספיק“ סאיז ניט געווען תלוי אין אים¹⁸.

ג. דער ביאור בזה וועט ווערן פאָר-שטאַנדיק בהקדם השאלה: פארוואס לערנט ניט רש"י דעם „כל המצוה“ (ווי אנדערע מפרשים¹⁹ לערנען), אז דאס באַציט זיך צו דעם וואס עס רעדט זיך אין די פסוקים ערשט פאר דעם²⁰ „פסילי אליהם תשרפון באש לא תחמוד גו' ולא תביא תועבה אל ביתך גו'“ — דער איסור פון ע"ז — און דער-פאר (ווייל ס'רעדט זיך וועגן איין מצוה²¹) זאגט תורה „המצוה“ ל' יחיד:

(17) ובתנחומא הוא בשנינו לשון, ראה הערה הבאה.

(18) עפ"י צע"ג מ"ש במשכיל לדוד כאן ד.לא מקרי אנוס כיון דגלי קרא שלולא מעשה דמי מריבה הי נכנס כו' ובה"ג לא מקרי אנוס כו' — דהרי ברש"י מפורש „שלא הספיק לגומרה“, שמדגיש שאיז באשמח, משאכ בתנחומא „נשחלק משה במדבר ולא נכנס לארץ“ שהי אפיל בדוחק שמרומז בזה שזה הי מצד גזירת הקבי"ה שגמרמה ע"י מעשיו, וכמו שכתב בב"ר שם „לפי שנגזר עליו שלא יכנס לארץ“, ובדב"ר שם „וע"י שלא הכניסן לא"י כו'“.

ובמה שהקשה דהא קריל אם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה ע"ה כאילו עשה — ראה לקמן סוף הערה 42.

(19) ראה ל"ת וספר הליקוטים להאריז"ל עה"ט. ולהעיר מלקח טוב ורבינו בחי' עה"ט. ש"ך עה"ת ד"ה עוד כל כסופו. ובחזקוני „אלא תחמוד קא"י ובפענח רזא: רמז לך שהעובר על חרם כאלו עבר על כל המצות כו' וראה לקמן הערה 21.

(20) ז, כה"ו.
(21) אבל להעיר ש(בדרך ההלכה) נמנו — מיסוד בפסוקים הנ"ל — ב' מצות ל"ת (סהמ"צ להרמב"ם

דוקא דא שטעלט זיך רש"י אויף דעם און זאגט „כפשוטו“ און ברענגט נאך אויך א פירוש פון מדרש אגדה?

ב. אין דעם פירוש פון מדרש אגדה וואס רש"י בריינגט ובאריכות — „אם התחלת במצוה גמור“¹¹ אותה שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה שנאמר¹² ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם אלא לפי שלא הספיק לגומרה¹³ וגמרה ישראל נקראת על שמם — דאָרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין לשון רש"י. ומהם:

(א) לכאורה איז די התחלה פונעם פירוש, „אם התחלת במצוה גמור אותה“, מספיק צו מסביר זיין דעם לשון „כל המצוה“, וואס איז דא נוגע דער המשך „שאינה נקראת המצוה אלא ע"ש הגומרה כו'“¹⁴?

(ב) ובפרט נאך — די רא"י דערויף (פון משה) „שנאמר ואת עצמות יוסף כו'“?

(ג) אויב רש"י וויל שוין בריינגען א רא"י וואס אונטערשטרייכט דעם חומר פון ניט גומר זיין א מצוה, וואלט דאך מער מתאים געווען צו בריינגען די רא"י פון וועלכער חז"ל (אין גמרא¹⁵ און מדרש¹⁶) לערנען אפ אז המתחיל במצוה ואינה גומרה „מורידין אותו מגדולתו“, און נאכמער, „קובר כו'“ — פון יהודה?

(11) בדפוס ב' דרש"י: גומרה כלומר גמור אותה שאינה כו'.

(12) יהושע כד, לב.

(13) בדפוס ראשון דרש"י: לקברו הוא וקברו ישראל.

(14) והרי אין דרכו של רש"י בפירושו עה"ת לפרש טעמי המצות.

(15) סוטה יג, ב.

(16) תנחומא שם. ב"ר פפ"ה, ג. דב"ר פ"ח, ד.

במילא איז נישט מסתבר אז „כל המצוה“ מיינט דעם פריערדיקן ציווי פון „פסילי אלקיהם תשרפון גו' ולא תביא תועבה גו'“ — ווארום אין דעם פסוק („כל המצוה וגו'“) איז ער ממשיך „למען תחיון וגו' ובאתם“²⁶ וירשתם את הארץ, אז דורך „תשמרון לעשות“, „כל המצוה“ וועט מען דערלעבן צו שפעטער אגזומען און ירשנען ארץ ישראל, בעת אז די פריערדיקע ציוויים באציען זיך צום זמן וואס קומט נאך „באתם וירשתם את הארץ“ (כאטש אז בדוחק קען מען זאגן, אז דערמיט ווערט געמיינט דער איסור פון ע"ז בכלל, און לאו דוקא שפעטער²⁷).

ד. עפ"ז וועט מען פארשטיין פאר-וואס רש"י שטעלט זיך אויפן פסוק און איז מפרש „כפשוטו“: משה רבינו האט אנגעהויבן זאגן משנה תורה „בעשתי עשר חודש באחד לחודש“²⁸ — ר"ח שבט, אזוי אז פ' עקב איז דורך אים גע-זאגט געווארן נאך, אדער בר"ח שבט;

און וויבאלד אז משה רבינו זאגט „כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ“, אז צוליבן קיום פון

און לאידך ווערט אויף דעם געזאגט „כל“ און עס ווערט אויך אנגערופן מצוה סתם, ווי רש"י האט שוין מפרש געווען בפירושו פריער²²: „שקולה ע"א כנגד כל המצות כולן והנזהר בה²³ כשומר את כולו“ און לפי"ז איז אויך גלאטיק דער לשון „כל המצוה“ מיט א הי"א הידיעה — די מצוה וועגן וועל-כער עס רעדט זיך ערשט פריער²⁴.

איז די הסברה בזה: אין פריערדיקע פסוקים זאגט משה אן די אידן, אז זיי וועלן אייננעמען א"י „ונתן מלכיהם בידך“²⁵ און ער איז מזהיר אז „פסילי אלקיהם תשרפון גו' ולא תביא תועבה גו'“, ד.ה. ווי מ'דארף זיין אפגעהיט נאכדעם ווי מ'וועט אריין און כובש זיין ארץ ישראל.

ל"ת כב, כה. חינוך מצוה תכח תכס, לא ליהנות בתכשיתין שישקשו בהן לע"ז כי לא תחמוד כסף וזהב עליהם (ל"ת כב). מחבר דבר מע"ז אל ממונני אבל נרחיק ממנה כי ולא תביא תועבה אל ביתך (ל"ת כה). ולהעיר שבלי"ת וספר הליקוטים שם הובאו הכתובים, פסילי אלקיהם תשרפון באש ולא תביא תועבה וכי' לז"א אם תשקצנו ותתעבנו כל המצוה תשמרון מעלה כו". ובלק"ט, מלמד ששקולה נתיצת ע"ז כנגד כל המצוה, ובבחי' כל המשקל כו".

ובפשטות כל המצות השייכות לאיסור ע"ז קורא „כל המצוה“ — לשון יחיד.

(22) משפטים כג, יג. וראה פרש"י שלח טו, כג (וראה שם כב ד"ה וכי תשגו וגו'). פרש"י ראה יא, כח.

(23) ש"ל הכוונה לכל פרטי המצות השייכות לע"ז — ראה לעיל הערה 21.

(24) או המצוה הידועה — ע"ז. בדקדוקי רש"י (מירא דכ"א) כאן: דלפי הפשוטו הוה ההא של המצוה הא הידיעה המצוה הנזכרת מקודם. והיינו שמפרש כן בפרש"י „כפשוטו“, אבל לכאורה דוחק לומר שתיבת „כפשוטו“ תורה ע"ז, ואולי כוונתו לפירושו הפשוט של התיבה. או לכל המצות הנזכרות קודם.

(25) ז, כד.

(26) ועפ"ז מוכן שאין מסתבר ש„כל המצוה“ קאי רק ע"ז ש„פסילי אלקיהם תשרפון גו' לא תחמוד גו' ולא תביא תועבה“ בזמן הכבוש והירושה, שהרי נאמר „למען תחיון גו' ובאתם גו'“, וראה בעלי ברית אברהם פרשתנו עה"ס.

(27) אלא שצ"ז כבר הזהירים אח"כ ה, יט, אם שכח תשכח גו' ועבדתם גו' אבד תאבדו. ולכאורה דוחק לומר שכאן הזהירים על העתיד, היינו שמעתה תשמרון בלבבכם, שתקבלו על עצמכם לעשות אחרי כן (פסילי אלקיהם גו') שזה תחשב לזכות שעל ידי כן תזכו לירש את הארץ — כבאלשיך כאן — שלא מצינו בפרש"י דתשמרון לעשות ענינו שמירה בלב.

(28) דברים א, ג.

ווי עס שטייט פריער אין ס"פ ואתחנן
 "ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת
 המשפטים אשר אנכי מצוך היום
 לעשותם", וואס מיינט כפשוטו אלע
 מצות.

(ג) אויב מ'זאל זאגן אז "היום" דא
 מיינט דוקא דעם טאג, ווערט די שאלה:
 מ'ווייס דאך נישט וועלכע זיינען די מצות
 וואס ער האט אנגעזאגט אין יענעם טאג
 (און אויך נישט וועלכער טאג ס'איז
 דעמאלט געווען)? און מ'האט דאך א
 כלל "לא בא הכתוב לסתום אלא
 לפרש"³⁴.

דעריבער איז רש"י מפרש "כל המצוה
 — כפשוטו": ער באווארנט, אז מ'דארף
 מפרש זיין "כל המצוה" אלע מצות —
 ווי מ'געפינט אז א לשון יחיד ווערט בא-
 נוצט אלס "שם המין" וואס איז כולל א
 ריבוי פרטים — הגם ס'איז נישט גאר
 גלאטיק אזוי צו איינלערנען.

און לפי"ז איז דער פירוש "כל
 המצוה" נישט אלע תרי"ג מצות, נאר אלע
 מצות וואס די אידן האבן א מעגליכ-
 קייט זיי צו מקיים זיין ביז דער כניסה
 לארץ.

ס'איז אבער פאָרט א דוחק אזוי צו
 מפרש זיין, כנ"ל — אז דער ל' "כל
 המצוה" איז שם המין וואס איז כולל
 אלע מצות אן אונטערשייד, און, לאידך,
 מיינט עס דא נאר א מיעוטא דמיעוטא
 פון אלע מצות — דעריבער בריינגט
 רש"י א צווייטן פירוש, "אם התחלת
 במצוה גמור אותה", וואס לפי"ז איז "כל
 המצוה" (נישט קיין שם המין פון כללות
 המצות, נאר דאס) מיינט די גאנצקייט
 פון א מצוה, כנ"ל.

"כל המצוה" אלע מצות²⁹, וועט מען
 זוכה זיין³⁰ צו אייננעמען א"י,

איז נישט מובן וואס דער פסוק זאגט
 "כל המצוה", אז דורך דעם קיום פון
 אלע (תרי"ג) מצות — וועט שפעטער
 זיין ("למען") "תחיון ורבייתם ובאתם
 וירשתם"³¹ — זיי האבן דאך דעמאלט
 צווישן אנהייב'ס שבט און דער כניסה
 לארץ, געקענט מקיים זיין בלויז א גאר
 קליינע צאל פון די תרי"ג מצות — כלל
 נישט די מצות התלויות בארץ און אויך
 נישט כמה וכמה מצות וואס זיינען נוהג
 בחור'ל, ווי די דינים וואס זיינען שייך צו
 יו"ט א. ד. ג.

[און ס'איז א דוחק גדול זאגן אז מיט
 כל המצוה מיינט ער (נישט אלע מצוות,
 נאר) בלויז די מצות "אשר אנכי מצוך
 היום" — דער טאג³² — וואָרום:

(א) פארוואס זאל "באתם וירשתם את
 הארץ" זיין דווקא אין זכות פון דעם
 קיום פון די מצות וואס ער האט זיי
 אנגעזאגט דעם טאג?

(ב) דער פירוש הפשוט פון "(מצוך)
 היום" איז נישט דער איין איינציקער טאג,
 נאר — דער היינטיקער (איצטיקער) זמן
 בכלל³³ (און "מצוך היום" מיינט כפשוטו
 אלע מצות (פון משנה תורה עכ"פ): און

(29) ראה ראב"ע ורמב"ן עה"פ, ובאברבנאל כאן:
 כבר הסכימו כל המפרשים כלם והוא האמת בעצמו
 שאמר כאן כל המצוה על כלל המצות עשה ולא
 תעשו שבאו בתורה כו'.

(30) ראה לקמ"ה ערה 35.

(31) ומה שרש"י העתיק מה' רק חיבות, כל
 המצוה ואפילו לא רמו עכ"פ המשך הכ' ב'גור' —
 כי (כמדובר כמ"ס) כאשר כוונתו לכללות המשך
 הענין מביא רק תחלת הכתוב והענין, ואינו מוסיף
 וגר'.

(32) ראה גוי"א עה"פ.

(33) להעיר מדברים א, י"ד ובפרש"י. ואתחנן ו,
 ובפרש"י. פרשתנו ט, א. ועוד.

אעפ"כ „אינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה“, די אידן וואס האבן זיך געפונען בסוף שנת הארבעים, צו זיי דווקא זאגט משה „כל המצוה .. תשמרון לעשות למען גר“, אז ביאת הארץ וירושת הארץ ווערן אויפגעטאן אין זכות פון זייערע מצות.

לויט דעם איז פארשטאנדיק וואס אין „כל המצוה .. למען“ איז מודגש דער ענין פון „אם התחלת במצוה גמור אותה“: דערמיט ווערט אנגעזאגט אז די כניסה לארץ איז דווקא דורך „כל המצוה“, דורך דעם וואס איז „גומרה“ — די וואס האבן גומר געווען דעם קיום המצוה (בסיום שנת הארבעים).

עפ"ז איז אויך מובן אז דער מדרש אגדה איז ניט מוציא מפשוטו (לגמרי ומבטל) דעם פ"ה הפשוט אין „כל המצוה“, ווייל אויך לויטן פירוש פון מדרש אגדה מיינט עס (ניט בלויז איין מצוה, נאר יעדערן פון) אלע מצות — די אלע מצות וואס אידן האבן מקיים געווען אין משך פון די ארבעים שנה במדבר ווערן פאררעכנט אלס מצות פון דעם דור וואס האבן „גומר“ געווען די מצות (פאר דער כניסה לארץ).

ו. ווערט אבער א שאלה: בשלמא די אידן וואס האבן געהאט א שייכות צו עצת המרגלים און האבן ניט געוואלט

עס איז אבער ניט פארשטאנדיק: וואס פאר א שייכות האט אט דער ציווי אויף צו גומר זיין א מצוה, צו דער כניסה לארץ — אז בזכות גמר מצות וועט קומען די כניסה? דעריבער בריינגט רש"י דעם המשך (מיט אלע פרטים) „שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה שנאמר כר“, כדלקמן.

ה. כיבוש וירושת ארץ ישראל דורך די אידן כאטש אז דאס איז געקומען צוליב דער שבועה „אשר נשבע ה' לאבותיכם“, איז דאס אבער אויך געווען פארבונדן מיטן קיום המצות פון די אידן הכובשים³⁵, ווי משה זאגט בפירוש אין דעם פסוק³⁶. [וואס דערפאר זעט מען, אז כאטש ס'איז געווען די שבועה צו די אבות, האט אבער דער חטא המרגלים גורם געווען אז יענער דור איז ניט אריין אין א"י³⁷].

און דאס קומט דא דער פסוק זאגן: אעפ"י אז אויך די אידן פון פריערדיקן דור — פון די ארבעים שנה — האבן מקיים געווען מצות, און דערמיט צוגע- האלפן צו דער (אופן³⁸) כניסה לא"י³⁹,

(35) וכן נאמר בתחילת הפרשה „והי עקב תשמעון גר ושמר הא"ל את הברית גר אשר נשבע גר. וראה גם ואתחנן ז, ח ואילך. וראה רשבים ואתחנן (שם, ט) כלי יקר ריש פרשתנו ד"ה ושמר דאף שהשבועה לא היתה על תנאי, אם לא תזכה תתקיים השבועה בדור אחר. ועוד י"ל דירושת הארץ אפ"ל בכמה אופנים. נתבאר בארוכה בשיתח ש"פ עקב תשכ"ה.

(36) ומש"נ לקמן ט, ד ואילך. אל תאמר בלבבך גר בצדקתי גר לא בצדקתך גר" — הרי מונה כל הדברים שדור המדבר הקציפו את ה'. וראה בארוכה שיתח ש"פ עקב הנ"ל.

(37) ראה רשבים וכלי יקר הנ"ל הערה 35. וראה לך טו, טז ובפרש"י.

(38) ראה לעיל הערה 35.

(39) בפשטות אזהרת משה „כל המצוה גר למען תחיון גר ובאתם וירשתם גר“ (וכן בשאר פסוקים הנ"ל) — היינו שהם יזכו להכנס, אבל קשה לומר

(גם בפשט"מ) שקיום התומצ' במשך ארבעים שנה דדור המדבר לא הועילה כלל ביחס לכיבוש וירושת הארץ, ואם מצד עונם נגדם שכל ע"י ישראל נתעכבו במדבר ונכנסו לא"י רק לאחר ארבעים שנה, הרי אעפ"כ פשיטא שהמצות שלהם גרמו ופעלו גם בנוגע להכניסה לא"י שהרי מפורש הוא בכמה מקומות שזהו שכרן, ובפרט שזהו פ"ה מדרש אגדה.

ולהעיר מפרש"י בא יג, יא: „האומר קדשו כ"י אם תקיימו כר“, אבל שם י"ל שתיכף לאחר יצ"מ היו צריכין ליכנס מיד. ולהעיר מלעיל ע' 1.

בשכם, האבן בעת יציאת מצרים ניש גע-
וואלט העלפן משה'ן אין דער התעסקות
ארויסצונעמען עצמות יוסף פון מצרים,
אעפ"כ, וויבאלד זיי האבן דאס גומר
געווען אין נקראת על שמם.

עד'ז איז אויך בנדוד'ד, אין דער כניסה
לארץ: א) ס'איז נקראת ע"ש הגומרה
אויך כלפי די וואס זיינען נישט אריין מצד
אן אונס, נישט צוליב זייער שולד; ב)
ס'איז נקראת ע"ש הגומרה אפילו ע"ש
אזא וואס האט פריער (נישט בלויז נישט
אנגעהייבן טאן די מצוה, נאר ער האט)
געטאן דעם היפך⁴⁰.

ועפ"ז איז מובן בפשטות וואס רש"י
בריינגט דוקא און נאר דעם ענין
„שאינה נקראת המצוה אלא ע"ש
הגומרה" און בריינגט די ראי' דערויף
פון משה'ן — און נישט דעם ענין פון
„מורידין אותו וכו', כנ"ל והראי' פון
יהודה — ווארום דא איז נישט נוגע דער
חומר הענין פון נישט גומר זיין די אנגע-
הייבענע מצוה; דא איז נוגע דער ענין
אז „נקראת כו' ע"ש הגומרה" (דער דור
שנכנס לארץ) און אפילו אין אזא פאל
ווען דער פריערדיקער מתחיל האט עס
נישט זוכה געווען צו גומר זיין מחמת
אינס.

ז. ע"פ הנ"ל וועט אויך פאר-
ענטפערט ווערן נאך א שאלה בפרש"י:
לכאורה לאו רישא סיפא ולא סיפא
רישא — רש"י הייבט אן (אין דעם
פירוש פון מדרש אגדה), אם התחלת
במצוה גמור אותה, וואס פונ'ם לשון
איז משמע אז ס'איז דא אין דעם א חיוב
און מצוה, און דערנאך איז ער ממשיך
„שאינה נקראת המצוה אלא על שם
הגומרה", ד.ה. אז ס'איז בלויז אן ענין
וואס עס לוינט אים — בכדי די מצוה

אריינגיין אין א"י, איז מובן פארוואס
זייערע מצות ווערן — בשייכות צו
כניסה לארץ — גערעכנט (נישט אלס
זייערע, נאר) ע"ש פון די אידן וואס
זיינען אריין אין א"י, וויבאלד זיי האבן
נישט געוואלט אריינגיין אין א"י (ווי
האבן, אדרבה, גורם געווען אז אידן
זאלן בלייבן אין מדבר מ' שנה):

אבער די אידן וואס זיינען נישט געווען
בעצה אחת מיט די מרגלים און זיינען
געשטאנען אין מדבר נאר דערפאר
וואס זיי זיינען געווען אין כלל הגזירה
זייענדיק „מעשרים שנה ולמעלה" אין
יענעם זמן, פארוואס זאלן זייערע מצות
נישט פאררעכנט ווערן אלס אזעלכע וואס
האבן צוגעהאלפן צו דער כניסה לארץ.

און אויך לאידך גיסא: די אידן וואס
זיינען בעת הגזירה געווען יינגער פון
עשרים שנה, אבער אויך זיי האבן נישט
געוואלט אריינגיין אין א"י, אבער אויף
זיי האט נישט חל געווען די גזירה פון דור
המרגלים און זיי זיינען אריין אין א"י —
פארוואס זאל זיין נקראת המצוה על
שמם?

דעריבער ברענגט רש"י „שנאמר⁴²
ואת עצמות יוסף גר' והלא משה לבדו
נתעסק בהם להעלותם אלא לפי שלא
הספיק לגומרה וגמרוה ישראל", וואס
עפ"ז איז פארשטאנדיק: א) ס'איז קיין
חילוק נישט וואס ס'איז געווען די סיבה
צוליב וועלכער ער האט נישט גומר
געווען די מצוה, אפילו ווען דאס איז
דורך אן אונס, ווי בא משה'ן „לא הספיק
לגומרה", ווערט די מצוה פארט אנגע-
רופן נאר על שם גומרה;

ב) און עד'ז לאידך, כאטש אז „משה
לבדו נתעסק בהם", ד.ה. אז פון די
יציאי מצרים יינגער פון עשרים שנה
וואס האבן שפעטער אריינגעבראכט די
עצמות יוסף אין א"י און זיי קובר געווען

ניט אריין אין א"י מצד גזירת הקב"ה, און ע"ד ווי משה רבינו, אעפ"כ ווערט די מצוה פאררעכנט בלויז "ע"ש הגומרה".

ה. פון די ענינים מופלאים וואס מ'געפינט אין פרש"י:

רש"י זאגט דעם לשון (ע"ד ווי אין תנחומא) "שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה", אין גמרא אבער אין דער לשון "מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו".

דער טעם וואס דווקא דער לשון "נקראת ע"ש הגומרה" (ווי אין מדרש) איז מתאים לפשש"מ — און ניט "כאילו עשאו" (ווי אין גמרא)

[דאס וואס רש"י ברענגט בכלל דעם לשון המדרש און ניט דעם לשון הגמרא, איז דער טעם בפשטות: אין גמרא רעדט זיך ניט וועגן דעם פסוק "כל המצוה", און ס'ווערט בכלל ניט דערמאנט "מצוה", נאר "כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב כו'"; משא"כ אין מדרש שטייט דער לשון מצוה און אין שייכות צו דעם פסוק — און וויבאלד רש"י שטעלט זיך אויף דעם פסוק און אים איז עס נוגע לגבי די מצות פון דור שנכנסו לארץ, דעריבער זאגט ער דעם לשון ווי אין מדרש]

י"ל אַז בנדר"ד, כאַטש ס'איז „נקראת המצוה כו' על שם הגומרה" קען מען אבער — ע"פ פשוטות הדברים — ניט

אלא על שם הגומרה. ולהעיר מפרש"י נשא (ו, א) שהביא „מסר נפשו עליו . . . נקראת על שמו", ככתבנחומא שם. מכילתא בשלח טו, א. ויעד (ועד"ז בפרש"י ויקהל לו, א). ולא כבמדרש תהלים הנ"ל. וראה גם הקדמת החרדים תנאי המצות, התנאי החמישי (הובא בשל"ה רמ, ריש ע"א).

זאל אנגערופן ווערן על שמו; און אויב אַז אים אַרט ניט וואָס די מצוה וועט ניט זיין „נקראת על שמו", איז משמע אַז ס'איז נישטאָ קיין מוז אַז דוקא ער זאל גומר זיין.

אַבער ע"פ הנ"ל, אַז דער המשך אין רש"י „שאינה נקראת כו' קומט מסביר זיין (נאָר) די שייכות לנדר"ד, איז דאָס מובן: בננוגע צום מתחיל המצוה איז טאָקע דאָ אַ חיוּב י צו גומר זיין די מצוה; אַבער דער פירוש רש"י איז אויסן צו מדגיש זיין דעם חידוש ביי דעם גומר המצוה, אַז כאַטש דער מתחיל איז געווען אַן אונס און האָט ניט געקענט גומר זיין (ווי בנדר"ד⁴², די וואָס זיינען

41) משא"כ בירושלמי (פסחים פ"י ה"ה. ספ"א דר"ה) מכיון שהתחיל במצוה אומר לו מרק — ש"ל שהכוונה שם הוא לא מצד החיוב על הגברא, אלא מצד התפצא. דכיון שבזמן זה הותחלה המצוה אומרים לו מרק לגומרה בזמן זה. ובפרט שלא הובא שם הטעם. שאינה נקראת אלא ע"ש הגומרה". וכדמוכח ביותר בר"ה שם — לדחות נמי שבת בהבהוב, והרי שם אינו נוגע להגברא שהוא ימשיך ויגמור.

42) בשו"ת שב יעקב ח"ב חתומ"מ סי"ג (הובא חלקה בפתי תשובה לחו"מ סקפ"ה סוסק"ג) דזה שנקראת ע"ש גומרה הוא דוקא כאשר גם הגומרה ה" מתחיל המצוה אי לאו שקדם המתחיל, וכנזון עצמות יוסף דגם בני"ה היו מעלים ממזרים (וכבסוטה) שם שאמרו הניחו לו כבודו בגדולים). אבל כאשר המתחיל הוא שנתעורר בזה ואחר לא ה" מתעורר בזה, בזה נקראת המצוה ע"ש המתחיל. ובהו מתרץ הסתירה למדרש תהלים מזמור ל' בתחלתו (ויל"ש שם). אבל בפרש"י שלא הובא זה כלל (גם לא ברמז) דגם האחרים היו יכולים לטפל (ובפרט שבתנחומא (מקור פרש"י) לא נאמר הא דסוטה הנ"ל כ"א מפורש "כל העם עוסקין בבזה ומשה ה" מטפל בעצמות יוסף"), מוכח שנקראת המצוה על שם הגומרה בכל אופן, גם אם הגומר ה" בידו להתחיל וככוונה לא התחיל, או שרק המתחיל נתעורר ע"ז.

והסתירה למדרש תהלים שם י"ל, שכמה דרגות בנקראת ע"ש, ובגומרה החידוש שאינה נקראת

(*) וראה אזהרת נ"ך ח"ב ע' תתקלף ואילך.

איז מוכח אז פון „כל המצוה“ לערנט מען ארויס נאר דעם חיוב, אז אויב ער האט אנגעהייבן טאן דארף ער עס פאר-ענדיקן, אבער ניט דעם ענין, אז אויב מ'קען ניט טאן די גאנצע מצוה זאל מען גאר ניט אנהייבן.

וואָס לפי"ז איז פאַרשטאַנדיק בפש"טות⁴⁶ וואָס רש"י זאָגט⁴⁷ (פון גמרא⁴⁸) אויפן פסוק „אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן“ — „ואע"פ שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען אמר משה מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה“ — כאָטש משה האָט געוואוסט אז ער וועט די הבדלת ערי מקלט ניט קענען פאַרענדיקן און מפריש זיין (אויך) די דריי ערי מקלט אין א"י, זעט מען דערפון אז אויך התחלת המצוה איז אַ חלק⁴⁹ און אַן ענין אין קיום⁵⁰ ועשיית המצוה⁵¹, כאָטש מזווייט פאַראויס אַז מזוועט ניט קענען ענדיקן.

(46) ראה חרדים שם.

(47) ואתחנן ד.מא.

(48) מכות, י, א.

(49) להעיר מספורנו ואתחנן שם.

(50) ראה גם פרשי"ב יב, יז. אלא שבנדוד (בערי מקלט) איז בגדר חיוב דאין מחמיצין כיון שבלא"ה לא יגמור המצוה.

(51) אבל להעיר דמלשון רש"י (ממכות שם) „אעפ"י שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען“ משמע, דמ"מ עצם ההפרשה דג' ערים מצוה בפ"ע היא (והביא בפ' מסעי (לה, יג. ממכות ט, ב. וספרי שם) מגיד שאע"פ כו'). וברמב"ם רפ"ח מהל' רוצח: מ"ע להפריש ערי מקלט שנאמר שלש ערים כו'. ולהעיר משנינו לשון רש"י מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה. ובגמרא שם מצוה שבאה לידי אקיימנה. ודע"ז הוא ברמב"ם שם ה"ג. — וראה לקו"ש ואתחנן תש"ג. ואכ"מ.

(*) משא"כ בסהמ"צ ובמנין המצות בריש ספר היד (מ"ע 299) מדגיש „להכין שש ערי מקלט ושיתכן דרך אליהם וישיירו אותם כו'“. ומביא הכתוב „תכין לך הדרך גו'“. ובהמצות בהכותרת להל' רוצח: להפריש ערי מקלט ולכוין להם הדרך. ובהוצאת העליר וקאפח בסהמ"צ שם „להבדיל“. וראה לקו"ש שם ס"ז. ואכ"מ.

זאָגן אַז דאָס איז „כאילו עשאו“⁴³ — אַז ס'איז גלייך ווי נאָר ער האָט געטאָן די מצוה און דער אַנדערער האָט דערצו קיין שייכות ניט.

בסגנון אחר: ס'זיינען אין דעם דאָ צוויי פרטים — דאָס וואָס „נקראת המצוה כו' ע"ש הגומרה“ עס רעדט זיך נאָר ביחס צום גומר; אַבער בנוגע צום מתחיל, ליגט טאָקע אויף אים אַ חיוב צו גומר זיין⁴⁴, אַבער אויך זיין התחלת המצוה (ובפרט אויב ער האָט עס ניט גומר געווען צוליב אַן אונס) איז אַן עשי' פון דער מצוה (מצדו)⁴⁵.

וואָס פון דעם איז פאַרשטאַנדיק בנוגע להנהגה בפועל: פון פשטות הלשון „אם התחלת במצוה גמור אותה“

(43) ועפ"ש בשו"ת שב יעקב שם מובן מה שבגמרא הדיק, „כאילו עשאו“, כי גם בלא משה הוי מתקיים המצוה. ואדרבה הניחו לו למשה.

(44) בפרשי"מטות לא, ו: אמר הקב"ה מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור. אבל שם איז אותה המצוה ולכן אינו בגדר חיוב, כי כאשר הרג פינחס את זמרי לא ה' מצוה להרוג המדינים. ולהעיר גם מפרשי"ב בלק כה: ז: קרינא דאגירתא כו' — אבל לכאורה אינו כנוד"ד.

(45) בגו"א כאן: „והטעם כי בגמר המצוה המצוה נעשית כמו כי שבנה בית שבגמר הבנין אז נקראת בית וקודם גמר אין שם מצוה עליו ולפיכך אומרים לו גמור המצוה כו' ולא אמרינן רק דומיא דקבורה ואין המצוה רק הקבורה ולא העלאה כו'“. ומדבריו משמע שזה שאומרים לו גמור הוא מצד המצוה, ולפני הגמר איז בגדר מצוה כלל — והיינו בדברים שעיקר המצוה הוא לא הפעולה כיא הנפעל.

אבל: (א) מלשון רש"י „אם התחלת בפעולה ממשע בכל מצוה איוו שתייה“ (ב) סו"ס הרי כתב רש"י הטעם „שאנינא נקראת המצוה אלא ע"ש הגומרה“ ומשמע שגם התחלת הפעולה היא (בגדר) מצוה. (ג) בנדון דמשה שהביא רש"י, הדיק בהכתוב הוא „ואת עצמות יוסף אשר העלו בניי“, דגם ההעלאה נקראת על שמם (ולא רק הקבורה), אף שלדבריו אין בזה מצוה (ולהעיר מהג"י בדפוס א' הגיל' הערה 13). ולהעיר שיוסף השביע אותם „והנחיתים את עצמותי“ בספ' ויחי וברפ"י בשלח. וראה חרדים הגיל'. לקמן בפנים ס"י.

אבער נאכדעם ווי משה התחיל במצוה „ויקח משה את עצמות יוסף עמו“ אין שוין אויף אים בפרט געווען דער חוב צו גומר זיין די מעשה המצוה, און ווי-באלד אַז לא הספיק לגומרה, מצד האונס, „וגמורה בני“, דערפאר אין זי נקראת על שמם.

די הסברה אין דעם י"ל⁵⁵: אין די ענינים וואָס זיינען אַ חובת הצבור, אין בשעת איינער הייבט אַן טאָן ווערט ער ע"ד ווי אַ „שליח“ פון דעם גאַנצן צבור אין דער מצוה, און במילא באַקומט ער אַ חוב מיוחד (אַלס שליח) צו גומר זיין די מצוה⁵⁶.

י"ד. וי"ל אַז ע"ד אין געווען בנוגע צום ענין פון בני גד ובני ראובן: אויף זייער בקשה „יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת אל תעבירנו את הירדן“⁵⁶ האָט זיי משה צום ערשטן גע-זאָגט „האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה“⁵⁷, נאָר אַז זיי האָבן געענט-פערט⁵⁸, „אנחנו נחלץ חושים לפני בני גור“ האָט משה דאָס אָנגענומען („אם תחלצו לפני ה' למלחמה ועבר לכם כל חלוץ גור ונכבשה הארץ לפני ה'“) און דערביי באַוואַרנט אַז, „ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם“.

וואָס לכאורה קען מען פרעגן: איה"נ, זיי האָבן אויף זיך אָנגענומען דעם „נחלץ חושים“, פאַרוואָס האָט עס אַבער

ט. ע"פ כהנ"ל אין פאַרשטאַנדיק, אַז נדו"ד האָט קיין שייכות ניט צו דער שקו"ט הידועה⁵²: צי אַ חלק פון שיעור (אדער מעשה) המצוה, וואָס מען איז מחוייב, איז פאַר זיך אַ טייל פון דער מצוה, און עס ליגט אויף אים אַ חוב צו מקיים זיין דעם חלק — אדער ניט, ולדוגמא: עסן אַ האַלבן כזית מצה וכיו"ב.

וואָרום [נוסף על הנ"ל, אַז לפי פרש"י מיינט ניט „אם התחלת במצוה גמור אותה“ אַז די התחלה פון אַ מצוה איז ניט אַ חלק פון דער מצוה — אין] די שקו"ט הנ"ל איז בנוגע מצוות וואָס זיינען חובת היחיד, און דער חוב איז צו טאָן די גאַנצע מצוה⁵³: משא"כ דאָ רעדט זיך וועגן אַזעלכע מצוות וואָס ס'איז ניטאָ קיין חוב אויף אים בפרט צו טאָן זיי, נאָר לפועל האָט ער זיי אָנגעהויבן צו טאָן „התחלת במצוה“, וואָס דאָן — „(אם התחלת במצוה) גמור אותה“⁵⁴ — וויבאלד ער האָט עס אָנגעהויבן, איז שוין דאָ אויף אים אַ חוב לגמור.

ע"ד ווי ביי עצמות יוסף, וואָס „השבע השביע את בני“ לאמר פקד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם⁵⁴, די השבעה וחיוב איז געווען אויף אַלע אידן בשווה (אַז מיזאָל אַרויס-נעמען די עצמות יוסף פון מצרים):

52 ראה בהומא בשדי חמד אסיפת דינים מע' חרמ סיד אות ד. ארחות חיים החדש סתע"ה סקיד. שירת אבני חפץ ס"ז וסכ"ח.

53 בדכהנ"ל השקו"ט בעיקר בנוגע אם חצי שיעור — עדים, חצי זית, נק' מעשה אכילה בכלל, או אם אמר רחמנא פלגא דמצוה עביד (סוכה נג, ב. ושי"ג), או ביחס להעבודה עצמה, עבודה שלא נגמרה (יומא סא, א ואילך). אבל לא כבנדו"ד בחיוב על הגברא לגמור כו'.

53 ראה רמ"א א"ח ס"י תקפה סיד. שו"ע אדה"ז שם ס"י תקצב ס"י. מג"א ס"י תקפא סק"ז. וראה שו"ת אסיפת דינים מערכת ר"ה ס"א אות ג.

54 בשלח יג, יט.

55 או י"ל דהעיקר הוא מצד המצוה: דמכיון שהוא התחיל במצוה מרגיש ויודע יותר תוכן וענין המצוה, ואיך צריך הוא לגמור אותה בכדי שהמצוה תעשה בשלימות יותר, משא"כ כשאחר גומרה.

55 וראה בהנמשך בהערה 53.

56 מטות לב, ה.

57 שם ו.

58 שם, יז ואילך.

ארץ סיחון ועוג צו בני גד ובני ראובן
 («נחלת בני גד ובני ראובן»); און אין אן
 אנדער אָרט ⁶⁴ זאָגט ער „לאחר שכבשתי
 ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר
 הנדר" —

ווייל דוקא דורכדעם וואָס ס'איז גע-
 וואָרן „נחלת בני גד ובני ראובן", איז
 דאָס געוואָרן אַ טייל פון א"י, ובמילא
 איז עס (למפרע) געוואָרן די התחלה פון
 כיבוש א"י.

און וויבאלד אַז דורך זיי האָט זיך
 אויפגעטאָן די התחלה פון מצות כיבוש
 ארץ ישראל, האָט אויף זיי חל געווען אַ
 חיוב מיוחד (נוסף אויף דעם חיוב
 צוגלייך מיט אַלע אידן פון יענעם
 דור ⁶⁵) צו ענדיקן דעם כיבוש בהתאם
 צום כלל „אם התחלת במצוה גמור
 אותה".

און דעריבער, בשעת זיי האָבן
 געבעטן ארץ סיחון ועוג אַלס נחלה,
 האָט זיי משה געענטפערט, אַז זיי זאלן
 וויסן, אַז דורכדעם באַקומען זיי אַ דין
 פון „המתחיל במצוה", ובמילא איז נישט
 גענוג דאָס וואָס זיי וועלן העלפן די
 אנדערע שבטים אין דעם המשך כיבוש
 הארץ, עבר הירדן מערבה, נאָר „גמור
 אותה" — עס דאַרף זיין „חלוצים תעברו

משה אַרויסגעבראַכט אין אַזאַ אופן
 חמור, אַז אויב נישט באופן פון „חלוצים
 תעברו" און „לפני אחיכם בני" איז
 „חטאתם לה" — וואָס פון דעם איז
 משמע אַז אפילו אויב זיי וועלן גיין און
 מלחמה האַלטן צוזאַמען מיט אַלע אידן
 גלייך, אָבער נישט חלוצים גיין, איז עס אַן
 ענין בלתי רצוי — „חטאתם" ⁶⁶.

ע"פ הנ"ל קען מען זאָגן אַז דאָס איז
 פאַרבונדן מיט'ן כלל „אם התחלת
 במצוה גמור אותה":

כיבוש א"י איז אַ מצוה ⁶⁷ וואָס ליגט
 אויף אַלע אידן גלייך, ס'איז חובת
 הצבור. בשעת מ'האָט מנחיל געווען
 ארץ סיחון ועוג צו בני גד ובני ראובן
 איז דאָס דורכדעם געוואָרן אַ טייל פון
 ארץ ישראל ⁶⁸; קומט במילא אויס, אַז
 דורך זייער נוחל זיין ארץ סיחון ועוג
 האָט זיך אויפגעטאָן (למפרע) די התחלה
 פון מצות כיבוש ארץ ישראל.

[דערמיט ווערט אויך פאַרענטפערט
 די סתירה אין פירוש רש"י ⁶⁹: אין איין
 אָרט ⁷⁰ זאָגט ער „כיון שנכנס משה
 לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר
 כמדומה שהותר לי נדרי", ד.ה. ער האָט
 געמיינט אַז „הותר לי נדרי" (נישט גלייך
 נאָכן כיבוש ארץ סיחון ועוג, נאָר) נאָר
 נאָכדעם וואָס ער האָט מנחיל געווען

(64) פרשי ר"פ ואתחנן.

(65) כי בכללות י"ל דענין אם התחלת במצוה
 ישנו גם בכל בני דודו הוא אחרי כיבוש סיחון
 ועוג, כי זה הי' כעין התחלה לכיבוש א"י: בנוגע
 לסיחון הרי כל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהי'
 שומרים שלא יעברו עליהם גייסות כו' א"ל כל עצמי
 איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם כו' (פרשי)
 חוקת כא, כג; ובנוגע לארץ עוג נאמר (דברים ג, יג)
 „הוא יקרא ארץ רפאים" ופרשי „היא אותה שנתתי
 לאברהם",

אבל מ"מ, בעיקר חל החיוב על בני גד ובני ראובן,
 כי דוקא על ידם נעשה חלק מאי והתחלת כיבוש
 א"י ממש, כבפנים.

(59) דברים ג, יח. ראה פרשי מכות שם, יז. ומה
 שפי' שגבורים הי'ו, היינו הסברה — איך הי' אפשר
 להניחם לילך לפני בני.

(60) בזמן משה — לכל הדיעות. והמחלוקת
 דהרמב"ם והרמב"ן הוא רק אם היא מ"ע לדורות —
 ראה רמב"ן בהשגות לספר המצות מצוה ד'
 מהוספותיו, ובמג"א לסהמ"צ שם. וראה אוה"ח מסעי
 לג, נג דגם לפרשי המצוה היא והורשתם.

(61) ראה רמב"ן חוקת כא, כא. גי'א לפרשי ר"פ
 ואתחנן. לקרי' חס ע' 9.

(62) ראה גם לקרי' שם הערה 39.

(63) מינחם כז, יב.

ס'איז ידוע די אגרת הקודש פון בעש"ט⁶⁶, אז אויף זיין שאלה „אימתי קאתי מר“ האט משיח געענטפערט „לכשיפוצו מעיינותיך חוצה“, און עס ליגט א חיוב אויף דעם גאנצן כלל ישראל אויף מפיץ זיין די מעיינות, תורת הבעש"ט, חוצה — צו אלע אידן.

במיוחד איז דאס אבער נוגע צו די וואס „התחילו במצוה“, וואס האבן אנגעהייבן טאן אין הפצת המעיינות⁶⁷. ס'קען זיין אז נאך א געוויסן זמן זאל ווערן א התרשלות אין דער ארבעט, טראכטענדיק, אז מ'קען דאס איבער-לאזן פאר א צווייטן צו ממשיך זיין, און ער וועט אים העלפן מיט אן עצה טובה וכיו"ב.

איז די הוראה „התחלת במצוה גמור אותה“ — וויבאלד דו האסט אנגעהייבן די ארבעט פון הפצת המעיינות איז אויף דיר א חיוב (און א זכות) צו ממשיך זיין און גומר זיין אט די עבודה.

[ובפרט נאך אז מ'ויל האבן כל ריבוי הברכות און השפעות פון דעם אויבערשטן, וואס ער איז משפיע און ממשיך ע"י עבדיו הנשיאים בכל דור ודור, ובדורנו דורך דעם רבי'ן דעם שווער:]

און בשעת מען איז מחליט מיט א תוקף און מיט אן אמת צו ממשיך זיין איז דער ארבעט בהרבת התורה בכלל,

לפני אחיכם בנ"י, ווייל אויף זיי ליגט א חיוב מיוחד, מערער ווי אויף אלע אידן⁶⁸.

יא. פון יינה של תורה אין דעם פרש"י — און אויך א הוראה דערפון בימינו אלה: היינטיקער דור איז לויט אלע סימנים⁶⁹ דער דור פון עיקבתא דמשיחא, וואס וועט אנגיין ארויס פון גלות און גיין לארצנו הקדושה בהגאון לה האמתית דורך משיח צדקנו —

איז געזאגט געווארן (אויך) אויף דעם „אין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה“: כאטש אז אין די פריערדיקע דורות האבן זיך אידן עוסק געווען בתורה ומצות אין א גרעסערן און העכערן אופן ווי אין היינטיקן דור, זאגט מען אבער אז „אינה נקראת אלא ע"ש הגומרה“, אז די גאולה קומט אין זכות פון די מצות וואס אידן זיינען מקיים בדור הזה, דורך גמר וסיום העבודה אין עיקבתא דמשיחא;

וואס דאס דארף געבן און גיט אן עידוד מיוחד יעדן אידן צו מוסיף זיין אין קיום התורה ומצות און דורכדעם ממהר זיין די גאולה שע"י משיח צדקנו.

לאידך, איז אויך די הוראה פאר יעדן אידן „אם התחלת במצוה גמור אותה“:

66 וי"ל עדין בנוגע לאכילת קדשים שמ"ע היא (רמב"ם רפ"י דהל' מעה"ק) דכל הראוי לעבודה יש לו חלק (ובחיים צח, ב ואילך. רמב"ם שם הי"ד), ולכמה דיעות אין הכנה העובד דוקא מחוייב לאכול (ראה יבמות מ, א. ובתורה רצה שם. תורה מהו — סוכה מב, א. ר"ש משאנץ לתרי"ב צו ו, ט (פרשתא ב, ט). וראה שירת חתים ארץ סמיט. מניח מצוה קלד. מחזיק ברכה להחידא ארץ סתעיה ד"ה מעתה ואילך) — מימ י"ל כי מי שהתחיל לאכול, חל עליו החיוב לגומרה א להשתדל שיגמר שלא יבא לידי נותר. ולהעיר מרמב"ם הל' ק"פ פ"ט סה"ו ובכס"מ שם בשם מהר"י קורקוס.

67 דסיום מס' סוטה.

68 נדפסה בסו"ט בן פורת יוסף. בריש ספר כש"ט. ובכ"מ.

69 להעיר מהמסופר (בית רבי ח"א פט"ז) אשר בעת ישיבת כ"ק אדה"ו במאסר באו אצלו הה"מ עם הבעש"ט ואמרו לו שנתחזק עליו כטרוג על שאומר דברי חסידות הרבה ובגילוי ועל שאלת רבינו אם אצא מכאן האם אפסיק מלומר דא"ח השיבו לו „כ"ן שהתחלת לא תפסיק ואדרבה לכשתצא תאמר יותר“.

ובהפצת המעיינות חוצה בפרט, העלפט
 דער אויבערשטער און גיט כחות אז
 מ'קען בייקומען אלע שוועריקייטן.
 איז מען גומר די מצוה, מ'בריינגט אראפ
 משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים
 במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ עקב תשכ"ז)

און בתוככי אלע אידן, צוזאמען —

עקב ג *

(וואס דאס זיינען זייער דינע שפענד-
לעך) הרי אלו שלו, ובכשיל (וואס איז
מיט א „קרדום ומפיל שפאין גסין“¹) של
בעה"ב, און די משנה איז מסיים „ואם
הי עושה אצל בעה"ב אף נסורת“
(אפילו דק דק היוצא מתחת המקדח
שהוא דק מאד)² של בעל הבית. און
די גמרא שטעלט זיך אויף דעם און
ברענגט א ברייתא: „ת"ר מסתתי אבנים
אין בהם משום גזל“ —

אויף דער ברייתא שטעלט זיך דער
רבי מהר"ש (אין א רשימה קצרה³, ביי
א סיום אויף מס' ב"ק) און פרעגט (אויפן
דין „מסתתי אבנים אין בהם משום גזל“)
ו"ל: „וצ"ל א"כ מה א"ל הקב"ה למשה
פסל לך מאחר שאין בהם משום גזל ופי'
מפני שהם הפקר ואינם שייכים
להבעלים והאומן קרוב יותר לזה וא"כ
למה צ"ל פסל לך, און ער ענטפערט
„אך שם⁴ סנפירין⁵ וכאן אמר אבנים

א. פון דעם וואס דער אויבערשטער
האט געזאגט צו משה'ן¹ (ביי די לוחות
שניים)² „ספסל לך שני לוחות אבנים
כראשונים“ לערנט אפ די גמרא³, אז
„פסולתן שלך יהא“.

אין דער משנה בסיום מס' ב"ק⁴ ווערן
געבראכט די דינים פון אן ארבעטער
וואס טוט א געוויסע מלאכה פארן
בעה"ב און ס'איז דא אפפאל פון דער
זאך אין וועלכער ער ארבעט — צי דאס
איז זיינע אדער דאס געהערט דעם
בעה"ב: זאגט די משנה „מוכין שהכובס
מוציא הרי אלו שלו ושהסורק מוציא
הרי אלו של בעה"ב“:

[ווייל דאס וואס א וועשער איז גורם
עס זאל ארויספאלן פון א בגד דורך
וואשען איז א קלייניקייט אויף וואס דער
בעה"ב איז ניט מקפיד, דעריבער בא-
לאנגט עס צום כובס: אבער דאס וואס
דער וואס „קעמט“ איז מוציא דורך
קעמען באלאנגט עס צום בעה"ב, ווייל
„דבר חשוב הוא ולא מחיל“⁵].

ווייטער ברענגט די משנה אנדערע
פאלן, ווען דאס איז שלו און ווען עס איז
של בעה"ב: „מה שהחרש מוציא במעצד

(6) כן נעתק בפרש"י במשנה. ועד"ז הוא במשנה
שבירושלמי „הנסורת“ ובדפוסים משניות „הנסרות“
(ואיז אחר הרי"ש). וכן הוא בכ"מ — ראה דקדוקי
סופרים. וראה שני נוסחאות למשניות.

(7) נדפס בסוף ספר תולדות אדמיר מהר"ש
(קה"ת תשי"ז) הועתק מגוף כתיב כ"כ אדמיר
מוהר"ב נ"ע.

(8) כ"ה בפי הרא"ש נדרים שם. תנחומא שם.
פדר"א פמ"ו. וכ"ה דעת רבי חנין בויקרא וקה"ר שם.
ירושלמי שם (מחצב של אבנים טובות ומרגליות).
וכן פרש"י תשא לך, א. בירושלמי שם (דעת ר' חנין)
לא נאמר שנתעשר מפסולתן של לוחות (ראה בפני
משה ותקליון חדתין לירושלמי). וראה הגי' בעי
שקלים שם. פי' עץ יוסף שם. ולהעיר מהל' בקה"ר
שם פי"ט ופי' „פסילתן תהא לך“.

(9) כ"ה בהרשימה. וכ"ה בראש בעי' (ובאה"ת
תשא ע' ב"נח) מפרש"י (י) נדרים שם. וכ"ה

(*) וסיום מס' ב"ק.

(1) תשא לך, א. פרשתנו ויד, א.

(2) תורה שבכתב (או במקום ששייך לתושב"כ)

לוחות בכ"מ לשון זכר (פרשתנו שם. תשא שם.
ועוד) משא"כ בש"ס וכו'. וראה חולין קל"ו, ב.

ולהעיר ג"כ מתוד"ה שתי (מנחות צד, א).

(3) נדרים לה, א. ועד"ז בתנחומא פרשתנו ט.
תשא כט. ירושלמי שקלים פ"ה ה"ב. שמרר פמ"ו, ב.
ויקרא פ"ב, ב. קה"ר פי"ט, יא. וספ"י. וראה לקמן
בפנים.

(4) קיט, סע"א.

(5) פרש"י במשנה שם.

(*) לכאורה הוא טה"ד וצ"ל: פי' הרא"ש.